

**Jak aktywizować uczniów
– metoda
projektu edukacyjnego**

**SAMORZĄDOWY OŚRODEK
DORADZTWA METODYCZNEGO
I DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
w Kielcach**

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

Zachęcając nauczycieli gimnazjum do wdrażania projektów edukacyjnych jako ważnego wydarzenia w szkole, warto przytoczyć słowa prof. M.S. Szymańskiego¹ z jego książki „*O metodzie projektów: z historii, teorii i praktyki pewnej metody kształcenia, 2000*”, które opisują stosowanie metody projektów w niemieckich szkołach: „...tydzień projektów – w czasie którego w żadnej klasie nie ma normalnych lekcji, w całej szkole stosuje się metodę projektów – jest w opinii uczniów szczególnym okresem w monotonnym życiu szkolnym, wielką atrakcją, na którą uczniowie nierzadko czekają cały rok”. „Tydzień projektów” to oczywiście jedno z wielu możliwych rozwiązań organizacyjnych wykorzystania metody projektów w szkole.

Celem niniejszego artykułu jest odpowiedź na pytanie, jak organizować pracę metodą projektu, co zrobić, aby wykonywanie projektów edukacyjnych przez uczniów gimnazjum stanowiło dla nich atrakcyjne działanie, inspirowało do rozpoczęcia i zakończenia projektu, żeby „wciągnęło ich bez reszty” i było znaczącym przeżyciem edukacyjnym dla młodych ludzi. Jak powinna być przygotowana szkoła do tego nowego wyzwania, jak mają być przygotowani nauczyciele, pod których kierunkiem uczniowie będą wykonywać projekty. W końcu, jakie muszą być spełnione minimalne warunki w organizacji procesu kształcenia.

Na koniec zamieszczono załączniki; są to przykłady związane z dokumentowaniem realizacji gimnazjalnego projektu edukacyjnego przeprowadzonego w szkole.

Artykuł przedstawia zakres wiedzy i doświadczenia nauczycieli i dyrektorów na temat samej metody projektu oraz realizacji obowiązkowego projektu edukacyjnego w gimnazjum.

---

¹Szymański M. S., *O metodzie projektów: z historii, teorii i praktyki pewnej metody kształcenia, 2000.*

Projekt edukacyjny – pojęcie, definicja, historia, literatura przedmiotu

Metoda projektu jest jedną z aktywizujących metod kształcenia, czyli takich, które zwiększają czynny udział uczących się w zajęciach dydaktycznych, a przy tym łączy inne metody i techniki uczenia się. Pozwala na samodzielne poszukiwanie różnych źródeł wiedzy i na tej podstawie budowanie zasobów wiedzy niezbędnych do rozwiązania danego problemu.

Pojęcie i nazwa projekt pochodzi z języka włoskiego – *progetti*. Nazywano tak praktyczne ćwiczenia edukacyjne, które już w XVI w. wykonywali studenci architektury w Accademia di San Luca w Rzymie. W renesansowym ujęciu określono podstawowe cechy tej metody:

- a) orientowanie się na osobę uczącą się– uczenie się samodzielne poprzez realizację większego przedsięwzięcia;
- b) orientowanie się na rzeczywistość– rozwiązywanie problemów praktycznych w warunkach pozaszkolnych;
- c) orientowanie się na produkt – wykorzystywanie wiadomości z różnych dyscyplin naukowych, aby stworzyć dzieło (projekt) w postaci szkicu, planów lub modelu.

W Stanach Zjednoczonych stosowano metodę projektu od XIX w. Początkowo wykorzystywano ją w nauczaniu prac ręcznych, a później w kształceniu rolniczym. Stąd też pod pojęciem projektu rozumiano wszelką działalność uczniowską natury praktycznej, nastawioną na wykonanie produktu. Metodę projektu zaczęto wdrażać w Stanach Zjednoczonych w związku z powszechnie narastającą krytyką szkoły tradycyjnej, która funkcjonowała według zaleceń Jana Fryderyka Herbarta. Historia jej przebudowy jest długa – poczynając od szkoły pracy Johna Deweya, przez metodę projektu Williama H. Kilpatricka czy metodę ośrodków zainteresowań Owidiusza Decroly'ego, a kończąc na systemie „mi-temps”, którego pomysłodawcą był Max Fourestier².

Za twórcę definicji metody projektu uważa się W.H. Kilpatricka, który przedstawił jej założenia w pracy zatytułowanej „*The Project Method*”(1918). Badacz nie traktował metody projektu jako jednej z wielu metod kształcenia, a nadawał jej rangę naczelnej zasady dydaktycznej. Jej głównym założeniem była według niego samodzielna praca uczniów. Kilpatrick twierdził, że dziecko nie może być tylko biernym wykonawcą

---

²Kotarba-Kańczugowska M., Praca metodą projektu. Wydawnictwo ORE

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

zadań, które zostały zaplanowane przez nauczyciela. Aby proces kształcenia był efektywny, uczniowie powinni mieć stworzone warunki do samodzielnego zdobywania wiedzy oraz sprawdzania swoich umiejętności w konkretnych sytuacjach życiowych. Podstawą działań podejmowanych przez uczniów były ich zainteresowania zgodnie z twierdzeniem, że nie powinno się nikogo zmuszać do podejmowania niechcianych aktywności.

Zadaniem „nowej” edukacji w kolejnych latach było więc nawiązywanie do osobistych doświadczeń ucznia, przemian zachodzących w środowisku oraz do najnowszych osiągnięć nauki i techniki. Kładziono nacisk na rozwijanie zainteresowań młodych ludzi, kształtowanie aktywnej postawy wobec rzeczywistości, uczenie samodzielności w myśleniu i rozwiązywaniu problemów. Zrezygnowano z systemu klasowo-lekcyjnego na rzecz swobodnej działalności dziecka, której podstawą są jego zainteresowania.

W Polsce zainteresowanie metodą projektów datuje się od 1930 r., chociaż pierwsze próby jej wdrażania miały miejsce jeszcze przed I wojną światową. Z powodzeniem stosowano ją np. w Szkole Powszechnej w Turkowiczach na Wołyniu. Do projektów tu realizowanych należały m.in. budowa budynku szkolnego, praca na polu i w ogrodzie, czy krajoznawstwo. Innym przykładem jest Szkoła Podstawowa w Mosinie pod Poznaniem. Zrealizowano tu np. takie projekty edukacyjne: „Wykonamy znaki do szatni”, „Ozdabiamy naszą klasę”, „Pójdziemy na wycieczkę”, „Zrobimy las”, „Zrobimy sad”, „Urządzimy choinkę”, „Zakładamy w naszej klasie biblioteczkę”³. W niektórych szkołach zainteresowano się tą metodą (czasami określaną jako metoda zamierzeń) i w sposób świadomy wdrażano ją do praktyki, w innych prowadzono zajęcia, które wyraźnie utożsamiać można z projektami, chociaż ani nie używano tej nazwy, ani nie odnoszono się do wzorów amerykańskich. Propagatorką metody projektu w Polsce oraz wspierania tą drogą rozwoju dziecka była Wanda Dzierzbicka, autorka pracy *Metoda projektów*, [w:] *Eksperymenty pedagogiczne w Polsce w latach 1900 – 1939*.

Po II wojnie światowej pojęcie metody projektu pojawiało się w polskich podręcznikach dydaktyki sporadycznie i marginalnie, warto zwrócić jednak uwagę na jej obecność w szkolnictwie zawodowym. W Gimnazjum Państwowym im. Stefana Czarnieckiego w Chełmie wiodącymi projektami były produkcja ławek i stolików,

³ <http://www.nowaera.pl/o-metodzie-projektow/troche-historii.html>

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

budowa basenu, szatni, założenie ogrodu szkolnego i inne. Gimnazjum im. Stefana Batorego w Warszawie metodę tę stosowało w indywidualnych programach kształcenia.

Na całym świecie popularność projektów jako metody organizowania pracy znacznie wzrosła w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. W reformującej się polskiej szkole praca tą metodą na nowo pojawiła się w latach pięćdziesiątych. W tej postaci czerpała wiele ze sposobu działania organizacji pozarządowych.

*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*⁴ nałożyło na szkoły i nauczyciela obowiązek realizacji projektu edukacyjnego w gimnazjum oraz zaleciło wykorzystywanie tej metody nauczania na różnych przedmiotach i różnych etapach edukacyjnych. (od języka polskiego, przez chemię, informatykę, wychowanie fizyczne/edukację zdrowotną, po zajęcia artystyczne, zajęcia techniczne, wiedzę o społeczeństwie; w „Zalecanych warunkach i sposobach realizacji” czytamy na przykład:

język polski – „Wprowadzając nowe treści nauczania, powinien wykorzystywać m.in. metody aktywizujące, np. dyskusja i debata, drama, projekt edukacyjny, happening. Samodzielne, aktywne i świadome wykonywanie zadań pomoże uczniom przyjąć poznawane treści jako własne”.

wiedza o społeczeństwie: „...Aby to (*kształtowanie postaw*) umożliwić, szkoła powinna zapewnić takie warunki, by uczniowie uczyli się planować i realizować uczniowskie projekty edukacyjne. Ze względu na cele przedmiotu wiedza i społeczeństwo, na III etapie edukacyjnym około 20% treści nauczania określonych w podstawie programowej tego przedmiotu powinno być realizowanych w formie uczniowskiego projektu edukacyjnego, a na IV etapie edukacyjnym – nie mniej niż 10%. Uczniowski projekt edukacyjny powinien mieć charakter zespołowy; poszczególne zadania mogą być wykonywane indywidualnie. Wskazane jest, by każdy uczeń uczestniczył w co najmniej jednym projekcie w każdym roku nauczania przedmiotu”).

Dostrzeżono wartości – kompetencje, umiejętności, które może zdobywać uczeń, pracujący tą metodą. Obecnie właściwie w każdej sferze działalności człowieka –

---

⁴*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2009r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

technicznej, społecznej, kulturalnej, oświatowej można spotkać się z takim sposobem organizowania ludzkiej pracy.

Różnie rozumiana definicja projektu edukacyjnego na przestrzeni wieków oddawała istotę, rolę i znaczenie tej metody nauczania. Wielość podejść do metody projektu, jej zastosowań oraz konkretnych rozwiązań wynikających z wypracowanego warsztatu pracy nauczyciela nie pozwala jednocześnie na podanie jednej powszechnie obowiązującej definicji. Klasyczną definicję oraz charakterystykę metody sformułował W. H. Kilpatrick. Według niego „projekt to odważne, planowe działanie, wykonywane całym sercem w środowisku społecznym”. Niezależnie od spraw podejmowanych przez projekt, konieczne jest, aby odzwierciedlał on potrzeby, warunki i specyfikę grupy docelowej, do której jest skierowany i powinien być z nią spójny.

W polskiej praktyce nauczania dość powszechna jest definicja M. S. Szymańskiego⁵: „metoda projektów jest metodą kształcenia sprowadzającą się do tego, że zespół osób uczących się samodzielnie inicjuje, planuje i wykonuje pewne przedsięwzięcie oraz ocenia jego wykonanie. (...) Najlepiej, jeżeli źródłem projektu jest świat życia codziennego, a nie abstrakcyjna nauka. Punktem wyjścia jest jakaś sytuacja problemowa, zamierzenie, podjęcie jakiejś inicjatywy, wytyczenie celu, punktem dojścia zaś szeroko rozumiany projekt”⁶. Szymański wskazał na pewne swoiste cechy metody projektu, wyróżniające je spośród innych metod nauczania. Są to:

- interdyscyplinarność

Z samej swojej istoty metoda ma charakter interdyscyplinarny. Wykonanie projektu wymaga od uczniów samodzielnego opanowania wiedzy z zakresu wielu przedmiotów nauczania, zaciera granice między życiem szkolnym i pozaszkolnym, gdyż projekt zwykle wykonywany jest w środowisku pozaszkolnym: w bibliotece, banku, muzeum, teatrze, itp. Dobry projekt powinien dawać możliwości poszerzenia tematu badań i stawianie dalszych pytań.

- progresywistyczna rola nauczyciela

Tradycyjna rola nauczyciela w systemie klasowo-lekcyjnym polega na organizowaniu i kierowaniu procesem kształcenia. Nauczyciel sam wybiera metodę i formę, narzuca tempo pracy, dyscyplinuje, zadaje prace domowe itd. W metodzie projektu nauczyciel musi przyjąć inną, trudniejszą rolę przewodnika, życzliwego doradcy, sterującego

---

⁵ Szymański S. M., *op. cit.*

⁶Tamże

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

procesami grupowymi. Nauczyciel nadal kieruje procesem nauczania i działalnością uczniów, pomaga im, udziela wskazówek i wyjaśnień, jeśli zajdzie taka potrzeba. Jednak z czasem jego rola słabnie, a on sam staje się życzliwym obserwatorem w miarę, jak jego uczniowie nabierają samodzielności.

- całościowość

Ta cecha rozumiana jest jako umiejscowienie projektu w kontekście pozaszkolnym, lokalnym lub globalnym, wykorzystanie możliwości szerszego, niż podczas tradycyjnej lekcji, spojrzenia na postawiony problem, dostrzeganie związków pomiędzy tym, czego uczą się uczniowie w szkole a otaczającą ich rzeczywistością, łączenie teorii z praktyką ,np. przygotowanie i przeprowadzenie doświadczenia, wykonanie makiety urządzenia, zorganizowanie przedsięwzięcia w lokalnym przedszkolu, np. zajęć dla dzieci z zakresu ochrony środowiska, itp.

- odejście od tradycyjnego oceniania

Przedmiotem oceny w metodzie projektu jest nie tyle produkt końcowy, co jakość działania uczniów w trakcie wspólnego wytwarzania tego produktu. Ocena samodzielnej aktywności badawczej jest bardzo trudna, dlatego od nauczyciela wymaga się przestawienia na nowy styl oceniania. Nauczyciel musi szczegółowo opracować kryteria oceny poszczególnych etapów pracy i rodzajów aktywności uczniów, podać, co podlegać będzie ocenie. Może sporządzić i prowadzić arkusz oceny dla każdej grupy. Ważnym elementem oceniania jest samoocena i wzajemna ocena uczniów, dlatego nauczyciel, jeśli chce, może poprosić uczniów o przygotowanie krótkich sprawozdań na temat ich współpracy. Uczniowie zobowiązani są do uczestniczenia w ocenie swojego projektu.

Inną ciekawą definicję metody projektu zawiera Nowy Słownik Pedagogiki Pracy. Czytamy tu m.in. : „metoda projektów polega na przedsięwzięciu przez grupy uczniowskie opracowania, zaplanowania i zaprojektowania, a następnie realizacji wykonania projektu. (...) Jej zalety polegają na organizowaniu samodzielnej pracy uczniów w obmyślaniu projektu i jego realizacji, przygotowaniu przez to i rozwinięciu umiejętności samodzielnej pracy, a jednocześnie zespołowości. (...) Jest to jednak nie tyle metoda, ile strategia, przedstawiająca ogromne walory nie tylko w zakresie rozwoju umiejętności umysłowych i praktycznych uczniów, ale także ich socjalizacji. Wywołuje wzmoczoną

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

aktywność uczniów, a szkoła staje się dla nich w pełni atrakcyjna jako miejsce wyzwania sił twórczych”.⁷

Podsumowując, możemy podać najprostszą definicję: projekt jest terminowym zadaniem, wymagającym podejmowania różnorodnych aktywności, realizowanym samodzielnie przez uczniów według przygotowanego wcześniej planu. Dostrzegając walory płynące dla ucznia z realizacji projektu edukacyjnego, warto tę metodę stosować częściej w pracy dydaktycznej.

Literatura przedmiotu jest bogata. W ostatnich latach wzrosła ilość publikacji na ten temat, gdy rozpoczęto szeroką dyskusję dotyczącą aktywizujących metod nauczania oraz kształcenia u uczniów umiejętności ponadprzedmiotowych. Na szczególną uwagę zasługują prace E. Brudnik, A. Moszyńskiej, J. Królikowskiego, K. Chałas, A. Mikiny, B. Potockiej, L. Nowaka⁸.

Wszyscy autorzy przedstawiają szczegółowo opis metody i zwracają uwagę na wartości płynące dla uczniów podczas jej stosowania. Obok publikacji książkowych szczególnie pomocne wydają się zasoby internetowe. Można w nich znaleźć liczne materiały dla nauczycieli i uczniów, które zawierają poszerzone informacje o projekcie jako metodzie pracy z uczniami. Szczególnie ważne wydają się strony internetowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, promującego pracę metodą projektu oraz realizującego różnorodne projekty dla szkół, Ośrodka Rozwoju Edukacji, zajmującego się organizacją doskonalenia nauczycieli w związku z wdrażaniem nowej podstawy programowej oraz Wydawnictwa Nowa Era, które od kilku lat realizuje ogólnopolski program „Projekt z klasą”. Zgromadzone tu materiały przedstawiają doświadczenia ponad 20 lat pracy tą metodą w dydaktyce⁹.

⁷Nowacki W.T., Korabiowska-Nowacka K., Baraniak B., *Nowy Słownik Pedagogiki Pracy*, Warszawa 1999.

⁸Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B.: *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000, Chałas K.: *Metoda projektów i jej egzemplifikacja w praktyce. W poszukiwaniu strategii edukacyjnych zreformowanej szkoły*, Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa 2003, Mikina A., Zajac B., *Jak wdrażać metodę projektów*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2001, Warszawa, Potocka B., Nowak L. *Projekty edukacyjne*, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2002, Królikowski J., *Projekt edukacyjny. Materiały dla zespołów międzyprzedmiotowych*, wyd. CODN, Warszawa 2000.

⁹<http://www.ceo.org.pl/pl/projekt>,

http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=49:materiay-wypracowane-podczas-spotka-warsztatowych&Itemid=992, <http://www.nowaera.pl/o-metodzie-projektow/metoda-projektow-start.html>

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

W ostatnich latach Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie realizował projekt systemowy „Wdrożenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół ze szczególnym uwzględnieniem II i IV etapu edukacyjnego Priorytet III Programu Operacyjnego kapitał Ludzki”. Efektem tych działań są dwie publikacje Mikiny A., Zajęc B., *Metoda projektów w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów gimnazjum*. Wyd. ORE, Warszawa oraz Strzemiecznego J., *Jak zorganizować i prowadzić gimnazjalne projekty edukacyjne. Poradnik dla dyrektorów, szkolnych organizatorów i nauczycieli opiekunów*. Wyd. ORE.

Praca Mikiny i Zajęc składa się z dwóch części. Pierwsza to poradnik zawierający wskazówki dotyczące wdrażania projektów edukacyjnych na etapie przygotowania, realizacji, publicznego przedstawienia rezultatów projektu oraz oceny i monitorowania. Pomocne wydają się zamieszczone przez autorki przykładowe dokumenty, narzędzia opracowane i sprawdzone przez doświadczonych nauczycieli realizujących projekt. Druga część przewodnika zawiera informacje o genezie metody projektów, rodzajach, roli nauczyciela. Sporo miejsca poświęcono pracy zespołowej jako sposobowi rozwiązywania problemu postawionego w temacie projektu.

Drugi poradnik - autorstwa Strzemiecznego, to spojrzenie na metodę projektów i sposób ich realizacji w szkole. Autor przedstawia też przykłady projektów oraz niezwykle pomocne propozycje zapisów w prawie wewnątrzszkolnym opracowane przez doświadczonych dyrektorów szkół.

Nauczyciel poszukujący pomocy czy inspiracji we wdrażaniu w życie metody projektów z pewnością znajdzie ciekawe rozwiązania w bogatej i aktualnej literaturze.

Dlaczego projekt edukacyjny? Cele, zadania, kompetencje, rola nauczyciela, etapy pracy

Metoda nauczania to wypróbowane, systematycznie i świadomie stosowane układy czynności nauczyciela i uczniów, które mają doprowadzić do zamierzonego efektu. Metoda nauczania odpowiada na pytanie „jak nauczać?”.

Metoda projektu traktowana jest obecnie jako jedna z metod nauczania, które bazują na aktywności własnej uczących się. Pojęcie „projekt” odnosi się do całokształtu działań podejmowanych przez uczniów na podstawie ustalonych wcześniej założeń.

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

Projekt zrywa z podziałem na treści przedmiotowe, wykorzystuje naturalną ciekawość dziecka, pozwala stosować różne strategie rozwiązania problemów.

Według Johna A. Stevensona, aby postępowanie metodyczne można było nazwać projektem, muszą współwystępować cztery podstawowe cechy:

- a) nabywanie wiedzy powinno zachodzić głównie dzięki samodzielnemu rozumowaniu i rozwiązywaniu problemów, a nie za pomocą pamięciowego przyswajania wiedzy,
- b) aktywność uczniowska ma na celu nie tylko gromadzenie wiedzy czy doświadczeń, lecz także zmianę nastawienia ucznia do uczenia się,
- c) uczniowie pracują nad zagadnieniami, które ich interesują i wynikają z ich naturalnych potrzeb,
- d) wprowadzanie rozważań teoretycznych następuje w miarę potrzeb i zawsze wynika z realizowanych działań praktycznych.

Najczęściej wyróżnia się dwa rodzaje projektów:

- 1) projekt badawczy związany jest z procedurami problemowymi. W trakcie jego realizacji uczeń stara się rozwiązać problem w sposób będący odbiciem procedury naukowej; rozpoznaje zagadnienie, uczy się stawiania hipotez, projektuje sposoby ich weryfikacji, gromadzi dane i wyciąga wnioski.
- 2) projekt działań lokalnych dotyczy problematyki, z jaką spotykamy się w lokalnym środowisku społecznym; nie posiada najczęściej charakteru naukowego; kreuje warunki do rozwijania kompetencji związanych z wrażliwością społeczną, świadomością ekologiczną, hierarchią wartości, postawami i zainteresowaniami ucznia. Jest szczególnie przydatny w rozwijaniu takich kompetencji kluczowych, jak umiejętność komunikacji, pracy w grupie, empatii. Metody tego typu są często obecne w szkole. Najczęściej jednak nie nazywamy ich projektami, a działania prowadzone są w sposób intuicyjny.

Udział uczniów w realizacji projektu edukacyjnego koresponduje z nową podstawą programową kształcenia ogólnego, która do najważniejszych umiejętności zdobytych przez ucznia na III i IV etapie edukacyjnym w trakcie kształcenia ogólnego zalicza m. in.:

- 1) czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa,

- 2) myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystywania narzędzi matematycznych w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym,
- 3) myślenie naukowe – umiejętność wykorzystywania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa,
- 4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i językach obcych,
- 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno- komunikacyjnymi,
- 6) umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji,
- 7) umiejętność uczenia się jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji,
- 8) umiejętność pracy zespołowej.

Niestety, praca metodą projektu jest czasochłonna i wymaga reorganizacji stylu pracy ze strony nauczyciela oraz uczniów. Niekiedy mała dyscyplina nauczania i przeniesienie odpowiedzialności za własny proces kształcenia na uczniów może powodować rozprężenie w grupie i wywoływać brak przyrostu wiedzy oraz umiejętności (brak postępów dydaktycznych). Bywa też tak, że uczniowie, realizując projekt, nadmiernie skupiają się na zadaniach praktycznych i tym samym brakuje im podstaw teoretycznych.

Ogromnie ważna jest więc twórcza postawa nauczyciela, który powinien być partnerem współdziałającym z dziećmi. Jego rola polega na animowaniu pracy uczniów oraz na zachęcaniu ich do podejmowania działań. Ponadto nauczyciel powinien potrafić określić i ujawnić zainteresowania oraz poglądy ucznia. Jego główna rola polega zatem na stymulowaniu rozwoju ucznia. W sytuacjach, gdy dziecko nie ma pomysłów czy powoli nabiera wiary we własne siły, nauczyciel pełni rolę doradcy i inspiratora. Życzliwa postawa nauczyciela ma stwarzać klimat wzajemnego zaufania oraz bezpiecznych sytuacji ćwiczeniowych, a także sprzyjać nawiązywaniu naturalnego dialogu między dzieckiem i nauczycielem.

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

Projekt = zespół uczniów + nauczyciel

Kluczem do sukcesu w metodzie projektu jest przekonanie uczniów, żeby przejęli odpowiedzialność za wykonywanie zadań określonych w projekcie. Nauczyciel nie powinien być jedynym ekspertem w danej dziedzinie i jedynym źródłem wiedzy. Jego rola w znaczącym stopniu sprowadza się do stworzenia warunków do pracy uczniów, motywowania oraz towarzyszenia im w procesie kształcenia.

„Dekalog” nauczyciela pracującego metodą projektu:

- 1) wspieraj, a nie wyręczaj swoich uczniów,
- 2) pozwól uczniom poczuć się „właścicielami” wykonywanego projektu,
- 3) pobudzaj ich do rozwijania swoich zainteresowań,
- 4) zachęcaj do twórczego rozwiązywania problemów,
- 5) zachęcaj do korzystania z różnych źródeł informacji,
- 6) stwarzaj możliwości do dyskusji i negocjowania proponowanych rozwiązań,
- 7) zachęcaj do analizy popełnionych błędów i wyciągania z nich wniosków na przyszłość,
- 8) pamiętaj, że efekt pracy uczniów nie musi być całkowicie zbieżny z Twoim początkowym wyobrażeniem o nim,
- 9) pomagaj uczniom rozwiązywać pojawiające się problemy i konflikty w grupie,
- 10) współpracuj z innymi nauczycielami, gdyż każdy projekt, nawet przedmiotowy, ma pewien wymiar interdyscyplinarny.

Uczniowie w szczególności uczą się:

- 1) podejmowania decyzji: sami wybierają lub doprecyzowują temat, problem do rozwiązania, sposób działania, źródła informacji itp., zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i celami projektu,
- 2) poszukiwania: szukają sposobów zbadania i możliwości rozwiązania problemu,
- 3) przedsiębiorczości i elastyczności: wytrwale i w przemyślany sposób dążą do realizacji założonego planu pracy; gdy pojawiają się poważne przeszkody starają się je przezwyciężyć lub modyfikują swoje działanie w wyniku dyskusji w grupie i konsultacji z nauczycielem prowadzącym projekt,
- 4) prezentowania swojej pracy innym: przygotowują i przeprowadzają publiczną prezentację projektu,
- 5) oceniania pracy swojej i innych: oceniają swoje wysiłki i ich ostateczny efekt (z punktu widzenia „kryteriów sukcesu”, określonych wcześniej wspólnie z nauczycielem).

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

„Dekalog” uczniów wykonujących projekty w zespole:

- 1) współpracując w zespole możesz osiągnąć więcej, niż pracując sam,
- 2) projekt jest przedsięwzięciem Twoim i Twojego zespołu – przyjmijcie odpowiedzialność za jego wykonanie i efekty,
- 3) ustalenie ostatecznego tematu projektu powinno być efektem negocjacji pomiędzy zespołem a nauczycielem prowadzącym projekt,
- 4) dyskutujcie nad sposobem wykonania projektu – mogą pojawić się ciekawe i twórcze pomysły,
- 5) jeżeli uważasz, że masz dobry pomysł – przekonaj grupę, wykorzystując racjonalne argumenty,
- 6) rozdzielajcie zadania do wykonania, wykorzystując mocne strony, predyspozycje i zainteresowania członków zespołu,
- 7) zbierając potrzebne informacje, korzystajcie z różnych źródeł, jeżeli tego wymaga projekt – prowadźcie badania również poza szkołą,
- 8) cały zespół odpowiada za realizację projektu – każdy powinien wywiązywać się z przyjętych na siebie obowiązków,
- 9) dbajcie o dobrą atmosferę pracy w zespole – w przypadku konfliktów szukajcie satysfakcjonujących wszystkie strony rozwiązań, sami lub z pomocą nauczyciela,
- 10) nawet najlepszy projekt nie ma szans na uznanie, jeżeli nie jest dobrze zaprezentowany – wykorzystajcie różne pomysły prezentując efekty swojej pracy.

Projekt edukacyjny jest realizowany przez zespół uczniów pod opieką nauczyciela i obejmuje następujące działania:

- 1) wybranie tematu projektu edukacyjnego

Temat projektu powinien uwzględniać zainteresowania uczniów. Nauczyciel może sam przygotować propozycje tematów albo raczej obszarów tematycznych, natomiast uczniowie powinni wybrać to, co dla nich jest ważne i wiąże się z ich zainteresowaniami. Tematy powinny być: konkretne (np. zamiast: „Uczymy się o genach” mógłby brzmieć: „Jak przy pomocy programu graficznego skonstruować model cząsteczki DNA?”), jasno określone (np. zamiast: „Poznajemy historię demokracji” – „Jak opracować grę planszową na temat historii demokracji?”), sformułowane w formie efektu, a nie samego działania, które prowadzi do jego osiągnięcia (np. zamiast „Czytamy

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

poezję romantyczną” – „Jak opublikować w Internecie nasze ulubione wiersze romantyków?”, ambitne, ale realistyczne, czyli możliwe do zrealizowania w określonym czasie;

2) określenie celów projektu edukacyjnego i zaplanowanie etapów jego realizacji

Cele edukacyjne formułowane przez nauczyciela, najczęściej powiązane są z podstawą programową – nauczyciel określa je w odniesieniu do wybranego wspólnie z uczniami głównego problemu. Cele edukacyjne określają, czego uczniowie się dowiedzą, co nauczą się robić lub jakie predyspozycje rozwiną podczas realizacji projektu.

Na przykład projekt stworzenia słownika slangu młodzieżowego ma na celu, by uczniowie nauczyli się sprawnie posługiwać oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny, poznali granice stosowana slangu młodzieżowego, co odpowiada wymaganiu szczegółowemu III.2.2 podstawy programowej języka polskiego;

3) wykonanie zaplanowanych działań

W przypadku rozpoczynania prac projektowych z grupą uczniów, którzy nigdy nie pracowali z wykorzystaniem tej metody, nauczyciel może przygotować instrukcję dla uczniów. Istnieją różne sposoby jej sformułowania, na ogół jednak zawiera ona następujące elementy:

- temat projektu i jego cele
- zadania, jakie mają wykonać uczniowie
- źródła, które powinni wykorzystać
- termin prezentacji oraz ewentualnie terminy poprzedzających ją konsultacji z nauczycielem
- możliwe sposoby prezentacji projektu i czas tej prezentacji
- kryteria oceniania.

Wykonując zaplanowane działania, pamiętajmy, dlaczego taki właśnie projekt robimy, co dobrego przyniesie jego realizacja, kto i jak z niego skorzysta, w jaki sposób będziemy pracować, kto jest odpowiedzialny za realizację poszczególnych zadań, kto może nam pomóc, jakie trudności możemy napotkać?

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

Istotną rolę w realizacji projektu stanowi jego dokumentowanie. Ważne, by nie rozbudowywać nadmiernie tego zadania, ale uczynić z niego pomoc w trakcie realizacji projektu. Przykład raportu /sprawozdania zawiera Załącznik nr 3.

W procesie realizacji projektu od samego początku ważna jest informacja o jego ocenie. Należy ustalić kryteria tej oceny. Do najważniejszych powinny należeć:

- a) samodzielność,
- b) współpraca w zespole,
- c) adekwatność treści projektu do sformułowanego tematu i ustalonych celów,
- d) oryginalność,
- e) innowacyjność,
- f) przeprowadzone badania i trafne dowody tych badań,
- g) właściwa struktura sprawozdania/raportu/karty projektu i jego/jej zawartość merytoryczna,
- h) sposób prezentacji i inne.

W procesie ustalania kryteriów oceniania powinni brać udział również uczniowie, gdyż wzmacnia to ich poczucie odpowiedzialności i świadomość współdecydowania o ostatecznym kształcie podejmowanej pracy;

4) publiczne przedstawienie rezultatów projektu edukacyjnego

Publiczna prezentacja jest jednym z ważniejszych etapów projektu. Jako końcowe działanie pracy uczniów i nauczyciela określa ona w istotnym stopniu kierunek ich działań. Daje uczniom szansę pokazania, czego się nauczyli, co zrobili i co potrafią. Poddanie się tego rodzaju publicznej ocenie jest zazwyczaj ważnym źródłem ich motywacji. Prezentacja ułatwia pracę nauczycielowi, gdyż dyscyplinuje uczniów i zwiększa ich poczucie odpowiedzialności. Zwykle wyzwala też twórczą energię oraz – co bardzo ważne – uczy zachowania w sytuacjach publicznych, często trudnych dla młodych ludzi.

Projekt może się kończyć „produktem”, czyli materialnym „efektem”, który będzie mógł być łatwo wykorzystywany w czasie końcowego pokazu. Możliwości jest wiele, np.:

- album ilustrowany zdjęciami, wykresami, szkicami, mapkami, relacjami pisemnymi

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

- plakat, collage, inna forma plastyczna
- książka, broszura, ulotka, gazetka
- prezentacja multimedialna, strona internetowa
- model zjawiska, makieta z opisem
- film, nagranie dźwiękowe
- piknik naukowy i/lub obywatelski
- relacja z debaty lub publiczna dyskusja
- szkolna lub międzyszkolna wystawa, festiwal, „targowisko” prac uczniów
- wspólny raport z przeprowadzonego badania
- relacja z konferencji naukowej z prezentacjami i warsztatami prowadzonymi przez uczniów
- przedstawienie teatralne, inscenizacja
- edukacyjna gra plenerowa (uliczna lub szkolna).

Sprawnie zaplanowany i przeprowadzony projekt z pewnością przyniesie satysfakcję uczniom, którzy poszerzą swoją wiedzę, zdobędą nowe umiejętności i doświadczenia, wykonają w zespole działanie, dostrzeżone i docenione przez innych. Taka forma aktywnej pracy przyniesie o wiele lepsze efekty, niż tylko zdobywanie wiedzy bez możliwości jej praktycznego wykorzystania.

Podsumowanie

Prawidłowe wykorzystywanie w praktyce edukacyjnej metody projektu umożliwia realizację wszystkich zakresów kształcenia. Dzięki niej możemy dbać o rozwój osobowości ucznia, wdrażać do współpracy, stymulować samodzielne myślenie oraz działanie, a także organizować nauczanie z uwzględnieniem aspektów społecznych.

Metoda projektu przełamuje harmonogramową strukturę programów nauczania, która wtłacza wszystkich uczniów na jeden poziom wiedzy. Praca metodą projektu jest świetnym sposobem na indywidualizowane nauczanie, co zapewnia większy wzrost tempa pracy uczniów oraz z reguły wyższe wyniki dydaktyczne w zakresie przyrostu, operatywności i trwałości wiedzy. Podstawą zindywidualizowanego nauczania jest wielostronna aktywność samych uczniów, może ono polegać na: prowadzeniu lekcji na kilku poziomach nauczania, różnicowaniu prac domowych, indywidualnie dobranych

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

działaniach wspomagających nieharmonijny rozwój dziecka. Metoda projektu pozwala nam na wykorzystanie wszystkich tych sposobów jednocześnie.

Jeśli zależy nam, by polska oświata lepiej służyła rozwojowi społecznemu i gospodarczemu, szkoły muszą zwrócić większą uwagę na rozwijanie kompetencji podejmowania własnej inicjatywy i przedsiębiorczości. Zgodnie z definicją zawartą w dokumencie Parlamentu Europejskiego i Rady Europy, postawa przedsiębiorczości oznacza „zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn” i obejmuje „kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów”. Stanowi to bardzo dobre uzasadnienie konieczności poszerzenia stosowanych w szkole metod nauczania i poświęcenia większej uwagi takim formom pracy, które łączą się z samodzielnym wykonywaniem przez zespoły uczniów założonych zadań.

Warto zaznaczyć, że wprowadzany rozporządzeniem projekt edukacyjny łączy w sobie zadania zespołowe i indywidualne oraz odpowiedzialność zespołową i jednostkową. Zespołowy projekt uczniowski to okazja do współdziałania, polegająca na wspólnym wykonywaniu zadań i pomaganiu sobie nawzajem, ale też na indywidualnej realizacji zadań, składających się na wspólny projekt. Współczesna szkoła ma przygotowywać do samodzielności w dużo większym stopniu, niż było to wymagane w przeszłości. Przede wszystkim powinna nauczyć młodego człowieka samodzielnego rozpoznawania problemów i opracowywania strategii ich rozwiązywania, a także planowania własnych działań i organizowania współpracy z innymi. Ważne miejsce wśród umiejętności wymaganych od absolwenta nowoczesnej szkoły zajmuje samodzielność w wyszukiwaniu informacji, ich selekcjonowaniu i przedstawianiu innym.

Upowszechnienie projektów edukacyjnych w gimnazjach jest odpowiedzią edukacji na pilną potrzebę rozwoju kapitału społecznego w Polsce. W rządowej strategii *Polska 2030* zostało to uznane za jedno z 10. kluczowych wyzwań w perspektywie najbliższych 20 lat.

Praca metodą projektu buduje kapitał społeczny- potencjał społecznego zaufania, współpracy, samoorganizacji i wzajemnej pomocy obywateli, uczy bowiem młodych ludzi pracy zespołowej, wymaga dzielenia się zadaniami i odpowiedzialnością, uczy samoorganizacji, wzajemnej pomocy i zaufania. Zachęca do poznawania świata poza murami szkoły i działania na rzecz innych. Z tego punktu widzenia szczególne znaczenie mają prowadzone przez uczniów lokalne projekty społeczno-obywatelskie. Otwarcie szkoły na potrzeby społeczności lokalnej, a także wzmocnienie kontaktów z lokalnymi

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

organizacjami, władzami i rodzicami oraz ich udział w prezentacjach projektów uczniowskich, zwiększa społeczne zaufanie do szkoły i jej pracy.

Szkoła, a szczególnie wychowawcy, w postaci projektu gimnazjalnego otrzymują umocowane wprawie oświatowym dobre narzędzie pracy wychowawczej.

Dla wielu uczniów doświadczenie związane z realizacją projektu gimnazjalnego będzie jednym z najważniejszych wspomnień wyniesionych ze szkoły. Wykonanie razem z rówieśnikami poważnego, samodzielnego zadania, jego publiczna prezentacja i na koniec docenienie przez dorosłych oraz rówieśników to dokonanie, które pomaga ukształtować pozytywny obraz samego siebie. Doświadczenie, z którego wynika poczucie, że „mogę” i „potrafię”, stanowią bardzo pożądany efekt wychowawczy. Gimnazjaliści są w wieku, gdy kształtują się ich postawy społeczne i obywatelskie. Obszarem działania w projekcie może być społeczność lokalna, a problemem – ważny dla niej problem społeczny.

Taki projekt wzmacnia pożądane z wychowawczego punktu widzenia postawy solidarności i zaangażowania społecznego. Kształtuje nie tylko wrażliwość młodych ludzi, ale również poczucie, że mogą oni pozytywnie wpływać na życie innych.

Bibliografia

- Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B.: *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*. Kielce 2000
- Chałas K., *Metoda projektów i jej egzemplifikacja w praktyce. W poszukiwaniu strategii edukacyjnych zreformowanej szkoły*. Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa 2003
- Mikina A., Zając B., *Jak wdrażać metodę projektów*. Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2001, Warszawa,
- Kotarba-Kańczugowska M., *Praca metodą projektu*. Wydawnictwo ORE
- Królikowski J., *Projekt edukacyjny. Materiały dla zespołów międzyprzedmiotowych*. Wyd. CODN, Warszawa 2000.
- Nowacki W.T., Korabiowska - Nowacka K., Baraniak B., *Nowy Słownik Pedagogiki Pracy*. Warszawa 1999.
- Potocka B., Nowak L., *Projekty edukacyjne*. Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2002,
- Szymański M. S., *O metodzie projektów: z historii, teorii i praktyki pewnej metody kształcenia, 2000*.

Strony internetowe

- <http://www.ceo.org.pl/pl/projekt>,
- http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=49:materiay-wypracowane-podczas-spotka-warsztatowych&Itemid=992,
- <http://www.nowaera.pl/o-metodzie-projektow/metoda-projektow-start.html>
- <http://www.nowaera.pl/o-metodzie-projektow/troche-historii.html>

Jak aktywizować uczniów – metoda projektu edukacyjnego

Załącznik 1

Przykładowa instrukcja

TEMAT PROJEKTU	<i>Wyraźnie zdefiniowany, jednoznacznie brzmiący temat zrozumiały dla wszystkich uczestników projektu, dostosowany do wieku i możliwości ucznia</i>
CELE	<i>Czego uczniowie się dowiedzą? Czego się nauczą?</i>
DOKŁADNY OPIS ZADANIA	<i>Co konkretnie mają wykonać uczniowie? Z jakich źródeł powinni skorzystać? Na jaką pomoc mogą liczyć ze strony nauczyciela? Czy przewidywane są konsultacje z ekspertem?</i>
OPIS SPOSOBU PRACY	<i>Czy praca ma być wykonywana indywidualnie czy w grupach? Jeśli w grupach, to w jakich (o jakiej strukturze, jak dobranych – czytelne kryteria doboru, jak liczne będą grupy)?</i>
OPIS ZASAD PREZENTACJI	<i>Kiedy ma się odbyć prezentacja? Jaki jest czas przewidywany na prezentację każdego ucznia, grupy? Z jakich materiałów i jakiego sprzętu uczniowie mogą korzystać?</i>
OPIS SYSTEMU	<i>Za co i jak uczniowie będą oceniani?</i>
OCENIANIA	<i>Jakie będą kryteria oceny? Czy przewidywana jest ocena etapowa? Jak będzie przebiegała samoocena? Za co i jak będzie oceniana prezentacja?</i>

Źródło: Marek Kaczmarzyk, Dorota Kopeć, *Metoda projektu edukacyjnego jako sposób kształtowania kompetencji ucznia.*

Załącznik 2

Przykład tabeli z opisem projektu

Nr grupy uczniów wraz z obszarem tematycznym	Opis zadań do wykonania	Osoba w grupie bezpośrednio odpowiedzialna za zadanie	Sposób, w jaki zadanie ma być realizowane (forma realizacji)	Czas przeznaczony na realizację zadania
Grupa I (obszar tematyczny ...)				
Grupa II (obszar tematyczny ...)				
Grupa III (obszar tematyczny ...)				

Źródło: Marek Kaczmarzyk, Dorota Kopeć, *Metoda projektu edukacyjnego jako sposób kształtowania kompetencji ucznia.*

Załącznik 3

Przykładowa struktura raportu/sprawozdania

1. Pierwsza strona z tytułem projektu, nazwiskami autorów – uczniów i nazwiskiem nauczyciela prowadzącego projekt.
2. Streszczenie projektu
Wstęp – uzasadnienie, dlaczego dany temat został przez uczniów podjęty, jakie przeprowadzono działania, z jakich źródeł informacji korzystano itp.
3. Odkrycia i informacje – najważniejsza część sprawozdania prezentująca efekty pracy nad projektem. Należy zamieścić tu informacje zebrane z różnych źródeł, zarówno ze źródeł pisanych, jak i zgromadzone w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych, wywiadów czy obserwacji. Informacje powinny zostać poddane selekcji oraz analizie i zaprezentowane w taki sposób, aby obrazowały całokształt prac związanych z wykonywaniem projektu.
4. Wnioski i rekomendacje – zawierają podsumowanie całego sprawozdania oraz (jeżeli wynikają z charakteru projektu) sugestie, co należy zrobić, aby poprawić istniejącą, zdiagnozowaną sytuację.
5. Bibliografia.